

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ
І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

01–02 грудня 2023 року

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2023

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

01–02 грудня 2023 року

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2023

сприйняття образності. Водночас метафора в рекламному контексті відіграє надважливу роль у спілкуванні з масовою аудиторією, використовується для передавання певних ідей або цінностей, шляхом перенесення значень з одного об'єкта на інший. Основні ролі метафори в комерційній рекламі включають: виразність, емоційну привабливість, концептуальну простоту, унікальність і переконливість. Саме виразність візуальних метафор допомагає рекламним повідомленням виділятися і запам'ятовуватися в галасливому світі реклами. Саме завдяки метафорі створюються ефектні образи й асоціації, які привертають увагу та залишають слід у пам'яті споживачів. Дослідження з'ясувало, що в рекламі безалкогольних напоїв використовують різні типи візуальних метафор, такі як: метафори контексту, метафори порівняння, метафори інтеграції тощо, які значно впливають на запам'ятовуваність, емоційну привабливість бренду і привернення уваги цільової аудиторії.

Література

1. Горіна Ж. Д. Освітні тренди і комунікативно-візуальне середовище нових медіа: монографія. *Стратегічні напрями розвитку сучасної української лінгводидактики*. Тернопіль. 2021. С. 77-86. http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/19634/1/8_Horina.pdf
2. Горіна Ж. Д. Візуальна метафора в дискурсі соціальної реклами: колективна монографія. *Прикладна лінгвістика на Півдні України*. Вінниця. 2022. С.15-23. URL.: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/18293/1/Horina%20Zh.%20D>.
3. Горіна Ж. Д. Методична презентація рекламних медіатекстів на освітньому web-порталі. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*: зб. наук. праць. №6 (113). 2016. <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/3586/1/10.pdf>
4. Сарна А. Візуальна метафора у дискурсі ідеології. *Політична сфера*. 2005. № 4. С. 55 – 60.
5. Шеменьова Юлія Візуальна метафора в живописі ХХ – початку ХХІ століття. 2017. URL: <https://core.ac.uk/reader/300404747>
6. Forceville Charles. Pictorial metaphor in advertising. Routledge. London & New York, 1996. 231 p.
7. Kravchenko N. K., Zhykharieva O. O. Visual metaphor in advertising discourse: the problem of interaction of the approaches of conceptual blending, visual grammar and the theory of relevance. Scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing». 2023. 238 p. URL: <https://doi.org/10.26565/2218-2926-2021-23-04>
8. Phillips, B. J., & McQuarrie, E. F. Beyond Visual Metaphor: A New Typology of Visual Rhetoric in Advertising. *Marketing Theory*. 4(1–2), 113–136. URL: <https://doi.org/10.1177/1470593104044089>

Марія Савостян,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

1 року навчання історико-філологічного факультету

Державного закладу «Південноукраїнський

національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Науковий керівник: к.пед.н., доц. О. А. Кучерява

АСОЦІАТИВНИЙ ПІДХІД НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗЗСО

У статті розкрито особливості використання асоціативного підходу на уроках української мови в ЗЗСО, запропоновано низку вправ і завдань, в основу яких покладено роботу з

асоціаціями.

Ключові слова: асоціації, асоціативний підхід, вправи й завдання, урок української мови.

The article is devoted to the problem of using an associative approach in Ukrainian language lessons.

Key words: associations, associative approach, exercises and tasks, Ukrainian language lessons.

Постановка проблеми. Однією з важливих проблем сучасної школи є низька мотивація учнів до навчання, їх пасивність та неухважність. Оскільки ми живемо у вік інформатизації, то школярів дуже важко чимось зацікавити, виникає питання, як захопити увагу учнів. З-поміж шляхів розв'язання означеної проблеми насамперед називають активні методи навчання (Л. Кравець, М. Пентилюк, О. Кучерук, О. Пометун, К. Баліна, Л. Варзацька, Н. Голуб, О. Горошкіна та інші), до яких належить й асоціативний підхід.

Актуальність обраної теми обумовлена і завданнями, які сьогодні стоять перед НУШ у зв'язку з реформуванням освіти в Україні. Потреба розвивати в учнів комунікативну й когнітивну сфери призводить до необхідності все більше залучати їх до текстової діяльності, побудованої на асоціативних прийомах, що сприяє формуванню у школярів комунікативних умінь і навичок, розвитку в них творчості та пізнавальної активності.

Мета започаткованої розвідки — описати особливості використання асоціативного підходу на уроках української мови в ЗЗСО.

Як відомо, асоціація – «зв'язок між окремими нервово-психічними актами – уявленнями, думками, почуттями, внаслідок якого одне уявлення, почуття і т.ін. викликає інше» [2, 44]. Цей термін запропонував Дж. Локк у праці «Досвід про людський розум». Він уважав, що асоціація є важливим засобом розвитку творчого мислення.

Роботу із асоціаціями широко використовують у сучасній лінгводидактиці. На уроках української мови вчителі звертаються до таких методичних прийомів, як асоціативний ланцюжок, асоціативний куц, асоціативний малюнок, асоціативні пари, кеннінг, складання сенкану, кубування тощо. При цьому асоціативний підхід може виступати як самостійний, так і в поєднанні з різноманітними мовними й мовленнєвими вправами. Асоціативні вправи й завдання ґрунтуються на розумінні поняття асоціація та асоціативний експеримент, в основу їх побудови покладено різні підходи до класифікації асоціацій і встановлено, що доцільно актуалізувати кілька видів різних асоціацій для кращої якості засвоєння знань, умінь та навичок.

З-поміж асоціативних вправ також виділяють мовні й мовленнєві розминки, які будуть корисними на мотиваційному етапі уроку, як підготовчі й вступні вправи. Наприклад, учитель пропонує в поданому тексті або реченнях замінити всі слова синонімами: *Розлючена завірюха замела стежки*. В іншому завданні можна запропонувати замінити іншомовні слова на україномовні.

У методичній літературі ми зустріли «кольорову розминку», в основу якої закладено здатність учнів, як і будь-якої людини, бачити світ у кольорі. Одним із

різновидів цього завдання є побудова словесних ілюстрацій до того, про що говорять. Наприклад, доберіть до поданих слів епітети: *Осінь (похмура, руда, беззвучна, бліда, тиха, золота). Осінній лист (пурпуровий, фіолетовий, багряний, червоний, жовтогарячий). Вечір (променистий, тихий, легкий, загадковий)*. Такий вид мовної розминки сприяє розвитку в учнів творчого мислення, пізнавального інтересу, дозволяє створити на уроці сприятливу для засвоєння мовного матеріалу емоційну атмосферу.

Традиційно вважалося, що новий матеріал запам'ятовується краще, якщо він записаний. Останні дослідження вчених підтверджують, що звичайне нотування, не дозволяє міцно закріпити матеріал. У пам'яті краще зберігається та інформація, яка подана у вигляді певних моделей, асоціативних схем. Цей прийом було покладено в основу таких навчальних завдань, як асоціативна карта, асоціативний ряд, асоціативний куш тощо.

«Мозкові клітини – наче деревця, на гілках яких зберігається тематично споріднена інформація» [1, 95]. Цю інформацію ми можемо перенести на аркуші паперу й накреслити основні моменти будь-якої теми у формі дерева або куща [1].

Наприклад, на уроках української мови активно використовують такий прийом, як *«Асоціативний куш»*. У методичній літературі знаходимо різні варіанти побудови асоціативного куща / дерева, як-от:

- записати на дошці в центрі ключове слово чи фразу;
- записати будь-які слова чи фрази, які першими спадають на думку;
- ставити знаки питання біля частин, де є невизначеність;
- записувати всі свої ідеї, якщо дозволяє час [3, 100].

Сутність прийому *«Асоціативний ряд»* полягає в тому, що педагог пропонує учням написати за певний час слова, які належать до теми, яку будуть вивчати [3, 97]. Наприклад: *Що ви знаєте про м'який знак?*

На основі асоціативного підходу будуються й творчі завдання:

1) **«Сенкан» (п'ятиряддя)** – це білий вірш, який узагальнює інформацію в п'яти коротких рядках. Використання цього прийому розвиває в учнів уяву, творче мислення, здатність узагальнювати, систематизувати інформацію, передавати свої відчуття. Алгоритм складання сенкану такий: 1. Тема (іменник). 2. Опис (прикметник). 3. Дія (дієслово). 4. Ставлення (фраза), почуття з приводу обговорюваного. 5. Перефразування сутності (синонім, узагальнення, підсумок).

2) **«Абетка»** – протягом 5 хвилин слід придумати мінімум два слова до поданої літери. З часом учням можна пропонувати ускладнений варіант, наприклад, написати два слова, що починаються на літери алфавіту, пов'язані з темою СВЯТА.

3) **«Група літер»** – підготовча вправа до написання твору. Учнім потрібно зім'яти листок паперу і протягом 10 хвилин записати на ньому літери, які вони побачать. Потім із них складають слова та речення. Ця вправа також сприяє розвитку креативного мислення учнів, мотивує їх до написання твору.

4) «Акрівірш» є різновидом асоціативно-творчої вправи, який спрямований на розвиток творчості, мотивації, пізнавальної активності. Вчитель записує на дошці вертикально слово. Учень за літерами складає вірш або текст. Наприклад: Слово ЛІТО.

Літо у гості знов прийшло,

І нам, є чим зайнятись.

Тільки б швидко не пішло.

Ось якнайдовше б розважатись!

У підсумку підкреслимо, що застосування асоціативного підходу значно підвищує активність учнів на уроці, оскільки робить процес навчання живим та творчим, спирається на почуття, емоції та переживання учнів, а також на їх досвід, вчить аналізувати, виділяти головне, порівнювати, оцінювати. Провідними рисами використання асоціативного підходу є розвиток особистості учня на основі засвоєння способів когнітивної діяльності, творчої та самостійної роботи. Асоціативні методи активізують бажання та мотивують учнів до комунікативної діяльності.

Література

1. Лякішева А. В., Вітюк В. В., Кашуб'як І. О. Кейсбук методів і прийомів технології розвитку критичного мислення в Новій українській школі : навч.-метод. посіб. Луцьк. 2022. 116 с.
2. Новий тлумачний словник української мови: у 3-х томах / Укладач В.В. Яременко. Київ, 2006, Т. 1. 926 с. 3. Пометун О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання: наук- метод, посібник/ О.Пометун, Л. Пироженко. Київ: Вид-во А.С.К., 2004. 192 с.

*Юлія Семенова,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
2 року навчання історико-філологічного факультету
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»*

*Ліліана Прокопенко,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри української філології
і методики навчання фахових дисциплін
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»*

ПРОБЛЕМНИЙ МОНОЛОГ ЯК ЖАНРОВИЙ РІЗНОВИД ПЕДАГОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА

Анотація. У статті розкрито зміст поняття «проблемний монолог учителя» як жанровий різновид педагогічного мовлення та одна з форм реалізації технології проблемного